

REPREZENTĂRI ANIMALIERE PE RECIPIENTE CERAMICE ÎN LUMEA GETO-DACILOR

DE

VALERIU SÎRBU

Până în prezent nu există un studiu exhaustiv asupra motivelor animaliere pe/din ceramică în lumea tracică, ci doar abordări parțiale cu ocazia publicării unor descoperiri.

O mare parte din reprezentările animaliere nu pot intra în sfera realizărilor artistice, iar altele sunt chiar în afara oricăror valențe artistice. Atunci, este vorba de o „voință de artă” sau de dorința de a face un obiect util cât mai plăcut vederii ? (ceea ce astăzi denumim design). A prevalat atât de mult simbolistica în dauna frumuseții în mentalitatea tracilor ?

Apoi, în cazul existenței „voinței de artă” în lumea tracică, putem noi vorbi de un „stil animalier” propriu ? Pentru a-l enunța trebuie demonstrate câteva condiționări: a) existența unor ateliere în aria tracică și a unor meșteri autohtoni; b) piese specifice în/pe care se „exprimă”; c) un program, o „ideologie” proprie; d) o modalitate specifică de redare a acestui univers propriu.

A. Aria de răspândire a recipientelor cu reprezentări animaliere cuprinde, cu excepția pieselor pictate, doar zona extracarpatică. Mai mult, aproape jumătate din numărul total al pieselor provine din două situri: Sarmizegetusa Regia (circa 50 ex.) și Răcătău (circa 30 ex.). Există însă unele zone din care informațiile noastre sunt incomplete – spațiul dintre Prut și Nistru și cel sud-dunărean.

B. Contexte arheologice. Marea majoritate a acestor piese s-a descoperit în așezări – în gropi, locuințe sau în stratul arheologic; doar castroanele cu toarte în formă de ursuleți provin sigur din morminte, poate și vasul de provizii și cana de la Zimnicea. Cu excepția unor piese cu reprezentări de capete de berbeci de la Piscul Crășani (N. Conovici 1987, p.98, nota 55), recipiente cu motive animaliere nu s-au găsit în sanctuare.

C. Tehnicile de realizare a motivelor animaliere sunt variate, dar numărul pieselor este inegal: pictate – circa 60 ex., cu protome – peste 60 ex., în relief – 7 ex., prin incizie – 3 ex., recipiente-animal – 3 ex. etc. În interiorul arcului carpatic sunt numai piese realizate prin pictare (excepție Sighișoara), iar în zona extracarpatică numai piese prin toate celelalte tehnici (excepție Brad).

D. Ateliere de modelare a pieselor cu motive animaliere au existat, fără îndoială, la Sarmizegetusa Regia și Răcătău, deși ele n-au fost încă identificate. După cum s-a precizat (G. Florea 1987-1988, p. 1099), la Sarmizegetusa Regia s-au găsit peste 90% din fragmentele cu decor zoomorf pictat, iar la Răcătău, pe lângă faptul că au apărut numeroase și variate asemenea piese, s-au descoperit două tipare. Un tipar redă un cervideu (V. Căpitanu 1986-1987, p. 79, fig. 2/4), iar altul un cavaler cu manta ce stă în fața unui personaj masculin cu *pileos* (și *sica* ?), așezat pe un tron și cu mâna dreaptă ridicată (informații V. Căpitanu).

E. Speciile de animale reprezentate sunt variate, observându-se o anumită selecție în funcție de tipul și de tehnicile de obținere. Pe ansamblu, animalele sălbatice (feline, cervidee, păsări de pradă, insecte, șerpi) predomină față de cele domestice (berbecul, țapul, bovidee, calul).

F. Realizarea artistică. În ceea ce privește valoarea artistică a reprezentărilor animaliere, răspunsul este diferențiat, în funcție de tipul de piesă și de tehnica de realizare. Incontestabile valențe artistice au reprezentările realizate prin pictură, cele de pe vasele paralelipipedice, cel în relief de pe *kantharos*-ul de la Răcătău sau cel imprimat pe vasul de la Zimnicea, vasele în formă de animal etc. Pentru restul pieselor, esențială pare a fi fost simbolistica reprezentărilor și nu valențele artistice.

G. Originea. Răspunsul la întrebarea dacă și în ce măsură motivele animaliere continuă tradiții autohtone mai vechi sau sunt rezultatul unor influențe externe nu poate fi decât diferențiat, în funcție de tipul de piese, de zona geografică, de tehnica de realizare și de datarea pieselor.

Motivele animaliere pe recipientele ceramice din secolele VIII-V î. de H. sunt rarissime. Noi vom aminti, de exemplu, că pe piciorul unei fructiere de la Basarabi sunt incizate șase capride (țapi ?) (Alex. Vulpe 1986, p. 72, fig. 1/17), iar pe buza unei fructiere de la Ijdileni – Frumușița (jud. Galați), tot din cultura Basarabi, este redat, incizat și în relief, de mai multe ori, un pește (informații M. Brudiu).

În lumea scitică nord-vest-pontică nu se întâlnesc reprezentări animaliere pe recipiente ceramice (*Stepi evropeiskoi čiasti SSSR skifo – sarmatskoe vremea* 1989, p. 33-145), deși aceste motive sunt larg reprezentate în arta metalelor (*Skythian Art* 1986).

Și în cadrul descoperirilor sarmatice, reprezentări animaliere pe recipiente sunt extrem de rare (*Stepi evropeiskoi ...* 1989, p. 147-214; V. I. Grosu 1990, p. 25/3, 8-9, 13-14), dacă excludem, bincînțeles, piesele clenistice de import (*These Remote near Ages* 1985, nr. cat. 164).

Motive animaliere nu se întâlnesc nici pe recipientele ceramice din aria culturii Lipița (V. M. Cigilik 1975, p. 79-111, fig. 20-48) și nici pe cele din cultura Przeworsk (D. N. Kozak 1984).

În lumea celtică central-europeană motivele animaliere se întâlnesc, cu precădere, ca protome la toarte și, mai rar, realizate prin incizare sau ștanțare pe căni și castroane, cele mai frecvente animale reprezentate fiind berbecul și taurul (*The Eastern Celtic Art. Exhibition* 1974, nr. cat. 43, 45a, 47, 49, 51; *Scordisci and Autochthons* 1992, nr. cat. 127).

Repartiția geografică, cronologia, tipurile de recipiente și stilul motivelor animaliere din aria geto-dacilor nu indică influențe celtice. De altfel, este sugestiv că motive animaliere nu apar pe recipientele din aria vestică și nord-vestică de locuire a geto-dacilor (V. Budinsky-Krcka, M. Lamiova-Schmiedlová 1990, p. 245-354; V. Kotigoroško 1989, p. 21-67). În schimb, analiza tipologiei recipientelor, a tehnicilor de realizare, ca și a stilului evidențiază rolul decisiv pe care l-au jucat influențele elenistice. Astfel, majoritatea tipurilor de vase cu motive animaliere sunt de origine grecească – *kantharos*-ul, *kernos*-ul, *rhyton*-ul, bolul, vasul paralelipipedic, ca și unele tehnici de realizare a motivelor – pictura pe angobă sau tiparele pentru bolurile cu decor în relief. În aceste cazuri, contribuțiile geto-dacilor s-au manifestat fie în îmbogățirea repertoriului decorativ – în cazul ceramicii pictate prin introducerea motivelor animaliere, fie printr-o predilecție pentru anumite animale în cazul altor recipiente, berbecul în cazul vaselor paralelipipedice, bovideele în cazul *kernos*-ului etc. Dar motivele animaliere apar și pe vase specifice autohtonilor – ceștile-opaiț, cana, „capacele”, castroanele.

H. Cronologia. Cele circa 140 de piese cu decor animalier se împart în 3 grupe cronologice distincte și inegale cantitativ: a) secolul IV î. de H. – 4 piese (cana de la Daia, cana și *pithos*-ul de la Zimnicea și ceașca de la Budureasca), b) secolul I d. H. – circa 100 de piese, din care circa 60 de fragmente pictate se datează doar între 50-106 d. H., c) secolele II-III d. H. – circa 10 piese (majoritatea urne-castron cu ursuleți pe toartă). Nu se mai poate preciza dacă vreo piesă poate fi datată cu certitudine doar în intervalul $\pm 300 - \pm 100$ î. de H.

I. Semnificația. Problema esențială este dacă aceste recipiente au fost întrebuințate în sfera sacrului sau dacă reprezentările animaliere au fost doar simple motive decorative. Răspunsul nu poate fi dat decât de complexe arheologice în care au fost descoperite, de asocierile cu alte categorii de piese, de forma recipientelor, de motivele și de asocierile de motive animaliere. Analiza trebuie făcută pentru fiecare categorie de recipiente și având în vedere toate aspectele enunțate.

Desigur, pentru a înțelege semnificația motivelor animaliere de pe recipientele ceramice va trebui să le judecăm în ansamblul atitudinilor geto-dacilor față de lumea animalelor. Dacă motivul animalier a fost un simbol, el trebuie descifrat pentru a evidenția valoarea sa de limbaj secund, ca instrument de codificare a unor credințe și practici religioase, magice sau mitologice (V. Sîrbu 1993, p. 67). Importanța și rolul animalelor, deci și a motivului animalier, în mentalitățile popoarelor arhaice au fost determinate de unele capacități pe care le au acestea în comparație cu omul – a zbura, a trăi sub apă sau sub pământ, apoi puterea, ferocitatea, prevestirea timpului sau cataclismelor, ele putând atinge astfel lumi inaccesibile omului (J. Prieur 1988, p. 26).

Reprezentările animaliere de pe/din metale prețioase includ o mare varietate de animale reale, îndeosebi sălbatice (cerbi, mistreți, urși, lei, vulturi, pești etc.) și, mai rar, domestice (îndeosebi cai și bovidee), dar și

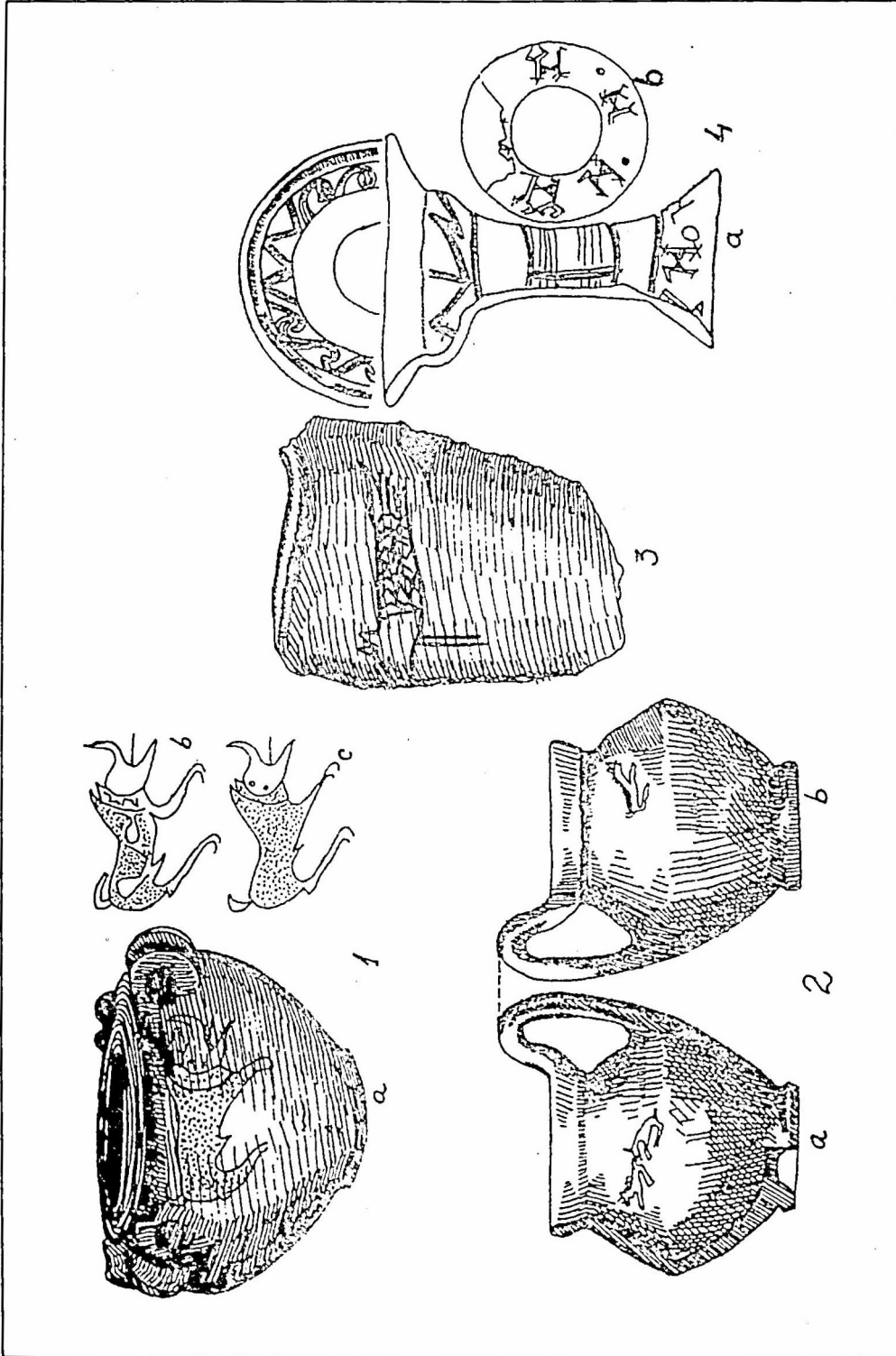

Fig. 1. Piese cu decor zoomorf realizat prin incizie: 1, Boljarovo (Bulgaria); 2, Daia; 3, Budureasca; 4, Basarabi (după D. Mitova-Dzonova, V. Leahu, V. Teodorescu și Al. Vulpe).

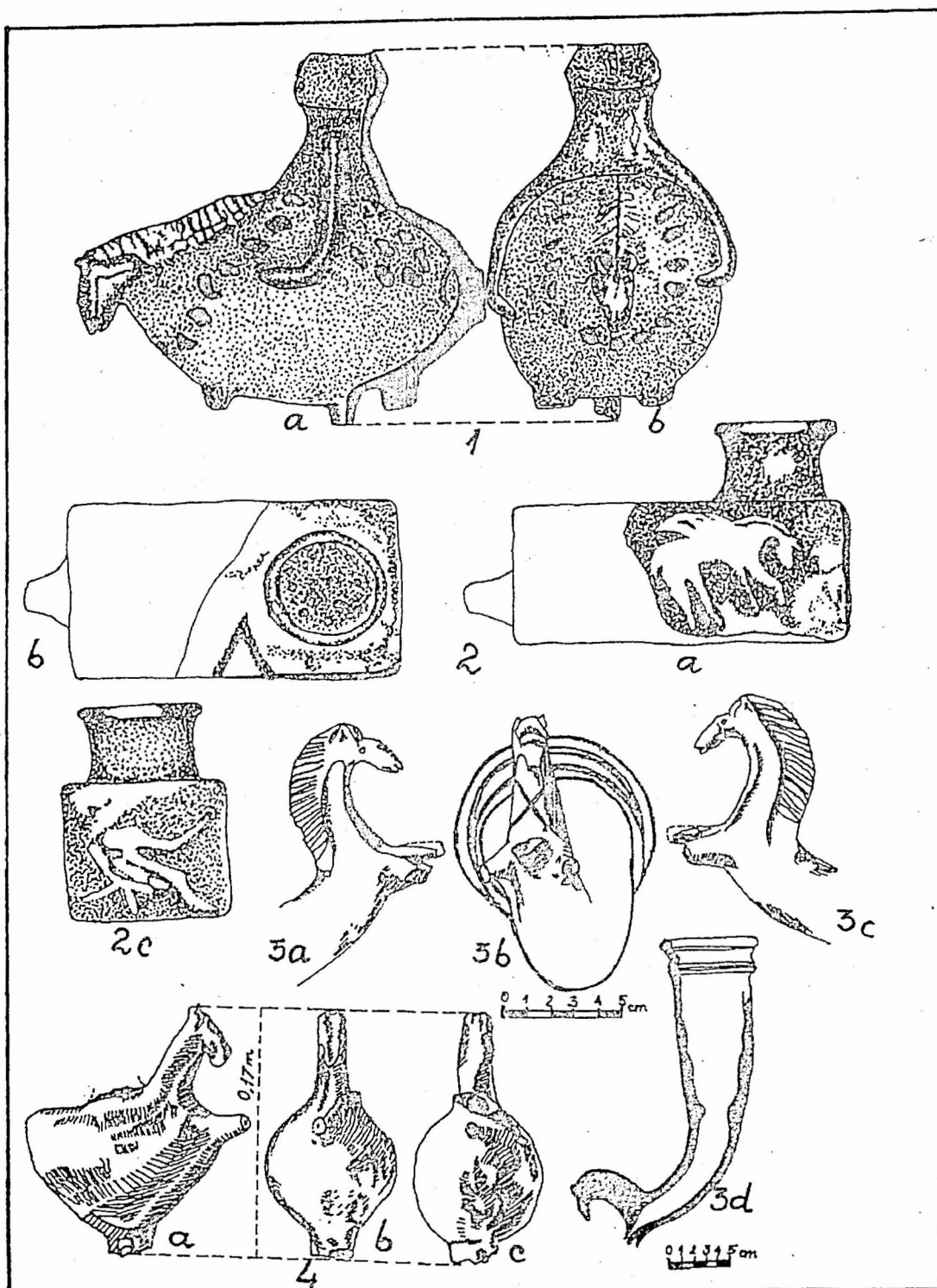

Fig. 2. 1a-b, vas de la Răcățâu; 2a-c, vas paralelipipedic de la Răcățâu; 3a-d, *rhyton* de la Piscul Crăsani; 4a-c, vas în formă de pasăre de la Popești (după V. Căpitanu, N. Conovici și M. Turcu).

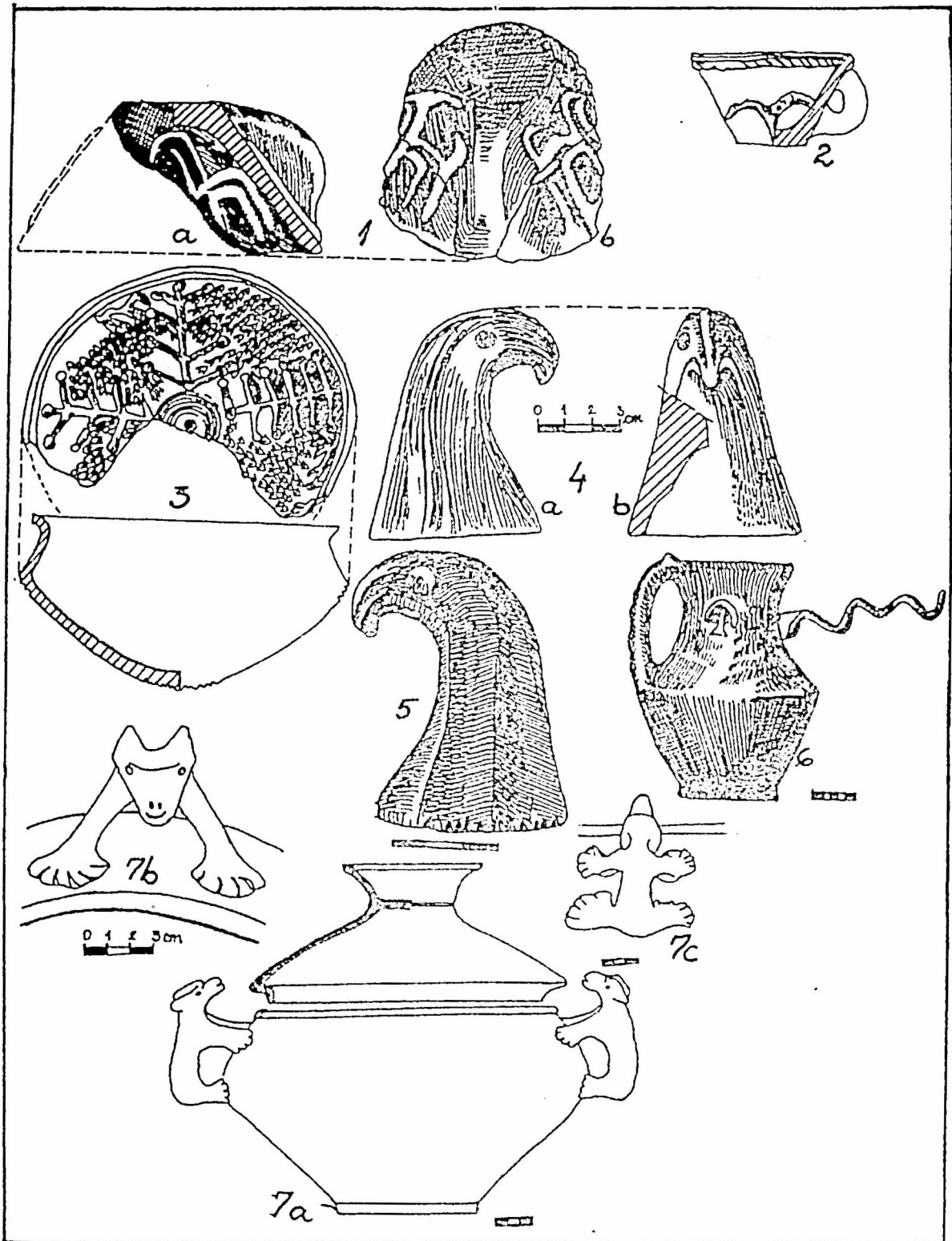

Fig. 3. 1 - 2, cești de la Poiana și Răcățiu; 3, bol cu decor în relief de la Căscioarele - „Ostrovel”; 4-5, protome acviforme de la Sprâncenata și Gâlmele; 6, cană de la Zimnicea; 7, castron-urnă de la Bărboasa-Gălănești (după N. Mircea, V. Căpitanu, S. Marinescu-Bilcu, C. Preda, M. Țutoi, A. D. Alexandrescu).

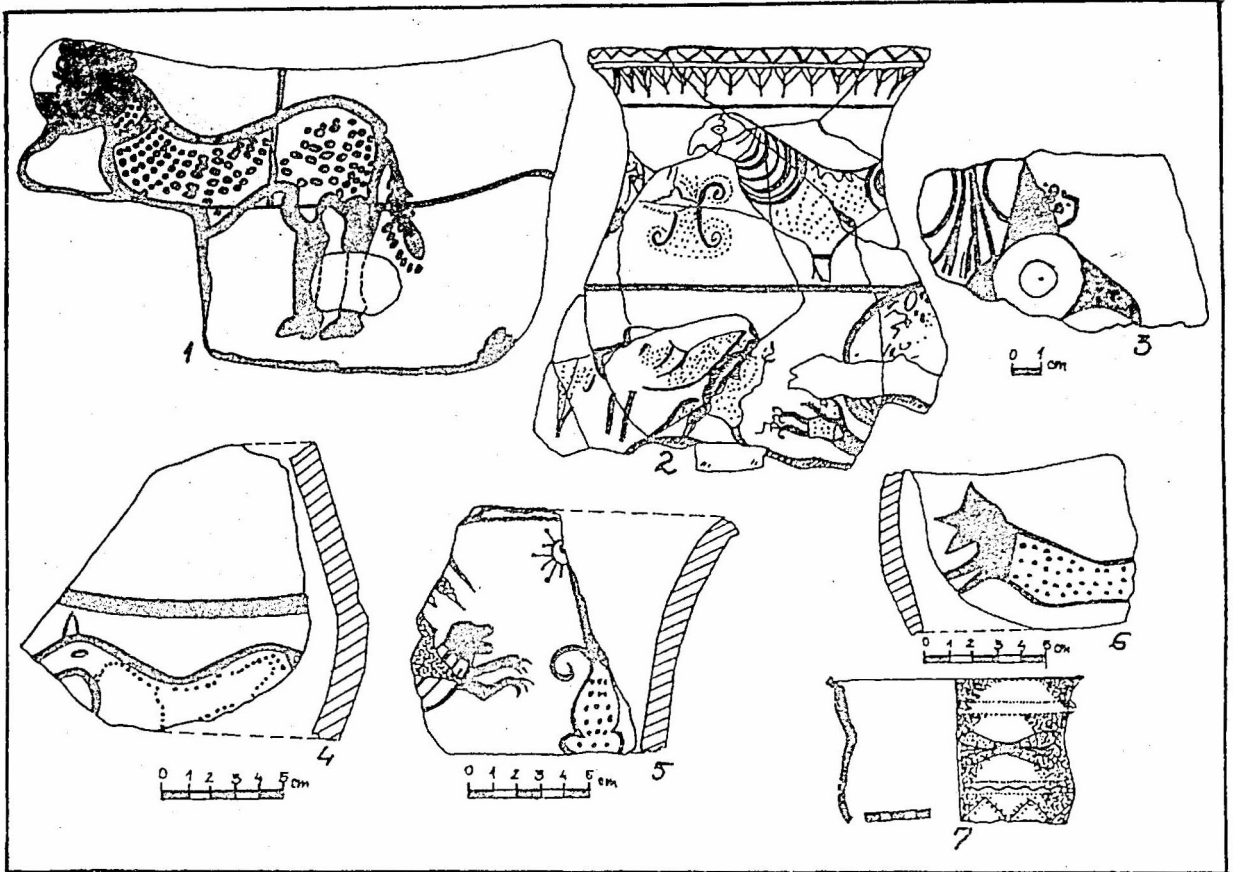

Fig. 4. Fragmente de vase cu decor pictat de la Sarmizegetusa Regia (1, 3-7) și Meleia (2) (după M. Dărăbanț și G. Florea).

animale fantastice sau compozite (grifoni, dragoni, Pegas – cal+pasăre), redată într-o manieră realistă, dinamică și expresivă (D. Berciu 1969; P. Alexandrescu 1974, p. 273-281; I. Crișan 1986, p. 215-243; S. Haimovici 1992, p. 179-193).

Reprezentările coroplastice includ exclusiv specii de animale ce trăiesc sau se află în migrație prin arealul locuit de traci, îndeosebi sălbatice, lipsind cele exotice, fantastice sau compozite; maniera lor de redare este cu puține valențe artistice, într-o poziție statică (V. Sîrbu 1987, p. 115-116).

Sacrificiile și înhumările rituale de animale în lumea tracică sunt fenomene indubitabil documentate, descoperindu-se, aproape în exclusivitate, numai animale domestice – cabaline, canine, ovicaprine, bovidee, porcine etc.; speciile sălbatice sunt reprezentate doar prin 9 exemplare, față de cele peste 200 domestice (V. Sîrbu 1993, p. 133; 1993, p. 96).

Iată, deci, câteva elemente similare sau diferite care se pot constata în atitudinile comunităților tracice față de variatele specii de animale, ceea ce reflectă diverse concepții și practici magice, religioase sau mitologice, care, însă, în lipsa unor surse scrise sau iconografice, nu pot fi sezizate în profunzime și detalii.

De asemenea, trebuie luate în considerație atât modul de reprezentare, anume dacă animalul este unicul motiv sau dacă el este motivul principal sau doar secundar, ca și asocierile de specii sau modul de redare a diverselor părți anatomice.

În privința recipientelor cu motive animaliere, s-a putut constata că ele nu s-au descoperit, de regulă, nici în edificii de cult (excepție Piscul Crășani) și nici în morminte (excepție Boljarovo și castroanele-urne carpice). În această situație, trebuie să luăm în considerație ceilalți factori – forma recipientelor, simbolismul animalelor și a compozițiilor decorative, asocierile cu reprezentările antropomorfe etc.

Vasele-animal de la Popești (M. Turcu 1979, p. 70, fig. 29/3), Răcătău (V. Căpitanu 1994, p. 335, fig. 4) și Malaja Kopanja (Informații V. Kotigoroško), având în vedere forma, prezența orificiilor și simbolismul animalelor – pasăre, cal, berbec – au putut fi folosite ca recipiente pentru libații. În toretica tracică *rhuton*-ul este reprezentat în scene mitologice sau rituale, el simbolizând originea divină a puterii regale, iar depunerea lui în morminte este pusă pe seama eroizării defunctului (I. Marazov 1978, p. 111-137; N. Conovici 1987, p. 95). Pornind de la aceste observații, se poate presupune o întrebuintare rituală și pentru *rhya* din ceramică de la Popești, Piscul Crăsani, Cetățeni și Sighișoara (M. Turcu 1979, p. 131-132, pl. 36/4; N. Conovici 1987, p. 92-93, fig. 1-2; I. H. Crișan 1969, fig. 106/4-5).

În privința vaselor paralelipipedice, având în vedere forma lor, pâlnia, tubul de scurgere, protomele zoomorfe, decorația antropomorfă, zoomorfă și geometrică (V. Căpitanu 1986-1987, p. 77-78, fig. 2a-b) se poate presupune folosirea lor ca vase pentru libații în anume ceremonii sacre.

Ținând cont de forma vaselor *kernoi* și de protomele zoomorfe (V. Căpitanu 1986-1987, p. 79, fig. 2a/7), se poate postula, de asemenea, folosirea lor ca vase rituale.

Având în vedere protomele ce redau, de regulă, capete de păsări răpitoare (vulturi, șoimi) sau cocoși și faptul că e puțin probabil să fi fost folosite drept capace obișnuite, se poate presupune și folosirea acestor piese în anume acte rituale. În sprijinul acestei ipoteze putem aduce în discuție și descoperirile din *dava* de la Cărlomănești, unde suportul statuetei zoomorfe este de formă conică, asemănător unui capac, fără a fi folosit, însă, în acest scop (M. Babeș 1977, p. 319-352, fig. 1-10).

Castroanele-urne cu toarte în formă de ursuleți fiind descoperite, de regulă, în morminte (Gh. Bichir 1973, pl. 138/1; 139-140; 142/4; V. Căpitanu 1979, fig. 6/1-3) este probabil să fi avut anumite semnificații culturale conexe ritualurilor funerare. Întrucât „scenele” incizate pe urna-castron de la Boljarovo (D. Mitova Dzonova 1986, p. 250-253) și pe cana de la Daia (V. Leahu 1982, p. 48-50, pl. 4/4-5), cuprind felinc și capride, sunt contemporane și sunt realizate în maniera reprezentărilor de pe toretica traco-getică, plus contextele-mormânt și „depozit”, se poate accepta o motivație culturală pentru redarea lor.

Pentru vasul de provizii cu decor imprimat de la Zimnicea (A. D. Alexandrescu 1980, fig. 77/9) și pentru *kantharos*-ul de la Răcătău (V. Căpitanu 1986-1987, p. 72-74, fig. 1a-d), unde reprezentările cavalerului sunt însoțite și de alte elemente cu evident rol simbolic, se poate presupune că ele „povestesc” sau reprezintă scene dintr-o „povestire” mitică ce implică cavalerul trac, poate scene de eroizare. Supoziția este susținută, pe lângă reprezentările de pe piesele din metale prețioase, și de figurația de pe recentul tipar descoperit la Răcătău.

În privința fragmentului de ceașcă de la Budureasca (informații V. Teodorescu) ce are incizat stindardul dacilor – *drakones*, semnificația lui sacră este indubitabilă, având în vedere toate sursele antice (S. Sanic 1987, p. 117-120; V. Sîrbu 1993, p. 134). Cunoscând atributele chtoniene ale șarpelui, prezența altui semn „magic” și depunerea câinii într-un mormânt în necropola de la Zimnicea (A. D. Alexandrescu 1980, fig. 78) se poate presupune legătura cu anume ritualuri funerare a figurației.

În privința valențelor culturale ale reprezentărilor animaliere pictate (I. H. Crișan 1969, p. 201-202; M. Dărăbanț 1979, p. 519-543; G. Florea 1987-1988, p. 1095-1117) este dificil de dat un răspuns univoc, deoarece ele n-au fost descoperite în sanctuarele din zona Munților Orăștiei. Pe de altă parte, însă, redarea unor compoziții în care intră motive zoomorfe, vegetale și geometrice, cu animale ce au conotații sacre, ilustrate pe alte categorii de piese (ca vulturul, cervidele, felinele) sau prezența unor animale fantastice, ar pleda pentru anume valențe sacre ale reprezentărilor, mai probabil în sfera unor „povestiri” mitice.

În final, putem constata că reprezentările animaliere nu sunt motive prea des întâlnite în ornamentica recipientelor ceramice geto-dacice. Astfel, pe parcursul a circa opt secole (500 î. de H. – 300 d. H.) se întâlnesc doar aproape 150 de piese cu motive animaliere. Mai mult, dacă circa 2/3 aparțin secolului I d. H., iar circa jumătate din ele doar intervalului 50-106 d. H., în aproape două secole (circa 300-100 î. de H.) pot fi, eventual, încadrate doar câteva exemplare. Cu toate acestea, se constată o mare varietate atât de recipiente, unele imitate după forme grecești (*Kantharos*, *Krater*, *Kernos*, vas paralelipipedic, bol), iar altele de tradiție autohtonă (ceașcă, cană, castron, capac), cât și de tehnici de obținere a motivelor animaliere (incizare, imprimare, pictare, în relief, vase cu protome, vase în formă de animal. De altfel, motivul animalier pe recipiente ceramice este și mai rar întâlnit la alte popoare „barbare” europene: tracii sudici, illiri, triballi, germani, celți, sciți, sarmați. Oricum, reprezentările animaliere din lumea geto-dacilor se individualizează de cele întâlnite la alte popoare contemporane lor, iar apariția și perpetuarea lor se datorează unor nevoi din sfera sacrului.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu, P. 1974, *Un art traco-gète ?*, în *Dacia*, N. S., 18, p. 273-281.
- Berciu, D. 1969, *Arta traco-getică*, București.
– 1981, *Buridava dacică*, 1, București.
- Bichir, Gh. 1973, *Cultura carpică*, București.
– 1984, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, București.
- Budinsky-Krcka, V., Lamiova-Schmiedlova, M. 1990, *A Late I-st Century B. C.-2nd Century A. D. Cemetery at Zemplin*, *SlovArch*, 38, 2, p. 245-354.
- Căpitanu, V. 1975, *Necropola daco-romană de incinerare din secolul al III-lea de la Gălănești-Bărboasa, com. Oncești, jud. Bacău*, în *Carpica*, 7, p. 63-91.
– 1986-1987, *Obiecte cu semnificație culturală descoperite la Răcăuțu*, în *Carpica*, 18-19, p. 71-101.
– 1994, *Objects à signification culturelle exceptionnelle découverts dans la dava de Răcăuțu, dép. de Bacău*, dans *Relations Thraco-Illyro-Hellénistique*, Bucarest, 1994, p. 335-343.
- Cigilk, V. M. 1975, *Naselenja Verh'ogo Podnistrov'ja pershi stolit'nesoj ery*, Kiev.
- Conovici, N. 1987, *Un rhyton ceramic la Piscul Crăsani*, în *Thraco-Dacica*, 8, 1-2, p. 92-99.
- Crișan, I. H. 1969, *Ceramica daco-getică*, București.
– 1986, *Spiritualitatea geto-dacilor*, București.
- . *Die Daker*, Mainz am Rhein, 1980.
- Dărăbanț, M. 1979, *Ceramica dacică pictată cu motive vegetale, geometrice și zoomorfe*, în *ActaMN*, Cluj-Napoca, 16, p. 519-543.
- . *Eastern Celtic Art. Exhibition*, Székesfehérvár, 1974.
- Florea, G. 1987-1988, *Ceramica dacică pictată cu motive vegetale și zoomorfe din Muzeul de istorie al Transilvaniei*, în *ActaMN*, p. 1095-1117.
- Grossu, B. I. 1990, *Chronologia pamiatnikov Sarmatskoi kul'tury Dnestrovsko-Prutskogo mezhdurečia*, Chișinău.
- Haimovici, S. 1992, *Observații cu privire la motivul animalier în torentica traco-geto-dacă*, în *Thraco-Dacica*, 13, 1-2, p. 179-193.
- Kozak, D. N. 1984, *Pševors'ka kul'tura i Verhn'omu Podnistrovi i Zahinomu Pobužži*, Kiev.
- Kotigoroško, V. G. 1991, *Antichitățile dacice din zona Tisei superioară*, în *Thraco-Dacica*, 12, 1-2, p. 115-132.
- Leahu, V. 1982, *Săpăturile arheologice efectuate la Daia*, în *CercetArh*, 5, București, p. 43-51.
- Marinescu-Bîlcu, S. 1966, *Cîteva descoperiri geto-dacice de la Căscioarele*, în *SCIVA*, 17, 1, p. 113-123.
- Mitova Dzonova, L. 1986, *Die Tierdarstellungen auf der urne von Boljarovo*, în *Pulpudeva*, 5, Sofia, p. 250-253.
- Preda, C. 1986, *Geto-dacii din bazinul inferior al Oltului. Dava de la Sprincenata*, București.
- Prieur, J. 1988, *Les animaux sacrés dans l'Antiquité. Art et religion du monde méditerranéen*, Rennes.
•. *These Remote Near Ages*, Chișinău, 1985.
- Sanic, S. 1981, *Plastica și unele aspecte ale cultelor și credințelor geto-dacice*, în *Studii dacice*, Cluj-Napoca, p. 174-195.
– 1987, *Din istoria religiei geto-dacice (II)*, în *AIJAI*, VI, Iași, p. 115-124.
- . *Scordisci and the Native Population in the Middle Danube Region*, Belgrade, 1992.
- . *Scythian Art*, Leningrad, 1986.
- Sîrbu, V. 1987, *Credințe magico-religioase ale geto-dacilor reflectate în descoperirile arheologice*, în *SCIVA*, 38, 4, p. 91-108.
– 1993, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Brăila-Galați.
– 1993, *Sacrificii rituale de animale la traco-geto-dacii, dacii liberi și daco-romani (secolele XI î. Hr. – III d. Hr.)*, în *ArhMold*, 16, Iași, p. 87-120.
- . *Stepi evropeiskoi čiasti SSSR v skifo-sarmatskoe vremia*, Moskva, 1989.
- Turcu, M. 1979, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, București.
- Vulpe, Al. 1986, *Zur Entstehung des geto-dakischen Zivilisation. Die Basarabi-Kultur*, în *Dacia*, N. S., 30, 1-2, p. 49-90.
- Woringer, W. 1970, *Abstracție și intropatie*, București.

REPRÉSENTATIONS ANIMALIÈRES SUR DES RÉCIPIENTS CÉRAMIQUES DANS LE MONDE DES GÉTO-DACES

RÉSUMÉ

Le problème essentiel est si ces récipients ont été employés dans la sphère du sacré ou bien si les représentations animalières n'ont été que de simples motifs décoratifs. La réponse ne peut être donnée que par les complexes archéologiques dans lesquels on les a découverts, par les associations avec d'autres catégories de pièces, par la forme des récipients, par les motifs et les associations de motifs animaliers. Il faut faire l'analyse pour chaque catégorie de récipients et tenir compte de tous les aspects énoncés. Certainement, afin de comprendre la signification des motifs animaliers sur le récipients céramiques, nous devons les juger dans l'ensemble des attitudes des Gêto-Daces par rapport au monde animalier.

En ce qui concerne les pièces à motifs animaliers, on a constaté qu'elles n'ont été découvertes d'habitude ni dans les édifices de culte (à l'exception de Piscul Crăsani) et ni dans les tombes (à l'exception de Boljarovo et des bols-urnes carpiques). Dans cette situation nous devons prendre en considération les autres facteurs – la forme des récipients, le symbolisme des animaux et des compositions décoratives; les associations avec les représentations anthropomorphes, etc.

Les vases-animal, tenant compte de la forme, de la présence des orifices et du symbolisme des animaux oiseau, bélier, cheval ont pu être employés en tant que récipients pour des libations. Dans la torentique thrace les *rhyta* sont représentés dans des scènes mythologiques ou rituelles, symbolisant l'origine divine du pouvoir royal, et leur dépôt dans des tombes est expliqué par l'héroïsation du défunt. A partir de ces observations nous pouvons supposer un emploi rituel des *rhyta* en céramique aussi.

Pour les vases parallélépipédiques, considérant leur forme, l'entonnoir, le tube d'écoulement, les proéminences zoomorphes, la décoration antropomorphe, zoomorphe et géométrique, on peut supposer leur usage en tant que vases pour des libations dans certaines cérémonies sacrées.

Tenant compte de la forme des vases *kernoi* et des proéminences zoomorphes nous pouvons postuler aussi leur usage en tant que vases rituels.

Si nous considérons les proéminences qui rendent d'habitude des têtes d'oiseaux rapaces (aigles, faucons) ou coqs et le fait peu probable de servir pour des couvercles habituels, on peut supposer l'usage de ces pièces aussi dans certains actes rituels.

Etant découverts d'habitude dans des tombes, il est probable que les bols-urnes à anses en forme d'oursins aient eu certaines significations culturelles liées aux rituel funéraires. Puisque les «scènes» incisées sur l'urne-bol de Boljarovo et sur la cruche de Daia comprenant des félins et des chèvres sont contemporaines et sont réalisées dans la manière des représentation sur la toreutique thracogète, sans parler des contextes – tombe et «dépôt» – on peut accepter une motivation culturelle pour les reproduire.

Pour le vase à provisions à décor imprimé de Zimnicea et pour le *kantharos* de Răcățău, où les représentations du chevalier sont accompagnées d'autres éléments à rôle symbolique évident, on peut supposer qu'ils «racontent» ou représentent des scènes d'une «histoire» mythique qui impliquent le chevalier thrace, peut-être des scènes d'héroïsation. La supposition est soutenue, sauf les représentations des pièces en métaux, par la figuration sur la matrice récemment découverte à Răcățău.

A l'égard du fragment de tasse de Budureasca, qui a l'étendard des Daces incisé – *drakones*, sa signification sacrée est indubitable, si nous considérons toutes les sources antiques. Connaissant les attributs chthoniens du serpent, la présence d'un autre signe «magique» et le dépôt de la cruche dans une tombe de la nécropole de Zimnicea, nous pouvons supposer une liaison avec certains rituels funéraires de la figuration.

En ce qui concerne les valeurs culturelles des représentations animalières peintes, il est difficile à donner une réponse univoque car elles n'ont pas été découvertes dans les sanctuaires de la zone des Monts Orăștiei. Mais, d'autre part, la reproduction des compositions dans lesquelles entrent des motifs zoomorphes, végétaux et géométriques, avec des animaux à connotations sacrées, illustrées sur d'autres catégories de pièces (comme l'aigle, les cervidés, les félins) ou bien la présence des animaux fantastiques plaideraient en faveur de certaines valeurs sacrées des représentations, plus probablement dans la sphère des «histoires» mythiques.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. 1, bol-urne de Boljarovo (Bulgarie); 2, cruche de Daia; 3, Budureasca: fragment de tasse à l'étendard dace; 4, Basarabi: «fruitière» (d'après D. Mitova-Dzonova, V. Leahu, V. Teodorescu et Alex. Vulpe).

Fig. 2. 1, Răcățău: récipient en forme de tonneau; 2, Răcățău: vase parallélépipédique; 3, Piscul Crășani: rhyton; 4, Popești: récipient en forme d'oiseau à «corne» (d'après V. Căpitanu, N. Conovici et M. Turcu).

Fig. 3. 1, Poiana: tasse-lampe à chevreuils en relief; 2, Răcățău: tasse-lampe en miniature à corne de bélier en relief; 3, Căscioarele – «Ostrovel»: bol gète à décor en relief; 4-5, Sprâncenata et Gâlmele: pièces à proéminences en forme de tête d'aigle; 6, Zimnicea: cruche avec un serpent et un signe «magique» en relief; Bărboasa – Gălănești: bol-urne aux anses en forme d'oursins (d'après N. Mircea, V. Căpitanu, S. Marinescu-Bîlcu, C. Preda, M. Butoi et A. D. Alexandrescu).

Fig. 4. Vases à décor zoomorphes peint de Sarmizegetusa Regia (1, 3-7) et Meleia (2) (d'après M. Dărăbanț et G. Florea).